

נייע יידישע

פעסטער צייטונג

די עקסטרעמאלע וואכענטיילונג... פאר עסערדייג אונגארן... 8 גולדען ע.ו. 4 גולדען ע.ו. 2 גולדען ע.ו.

אויף די ערשטע צייטונג קאנו מאן יעדע טאג... פאר עסערדייג אונגארן... 8 גולדען ע.ו. 4 גולדען ע.ו. 2 גולדען ע.ו.

Erstausgabe Nr. 16, Budapest, den 4. Juni 1884.

וואהל-בעוועגונגען.

בלוטונג, אנט-סעמיטישע אונד סעמיטישע. וויא זעהר וועהרענד דער גענווערטיגען וואהל-בעוועגונגען דער אנט-סעמיטיסמוס וועדער-האלט דאס פארעכע הויפט ערהאבען האט - דאס האטטען וויר לוידער נור אלצו רייכליכע געלעגענ-הייט צו ערפארען. אבער מערקווירדיג הייביא וואר, דאס דיא שקאנדאלע עבען נור איינען אנט-סעמיטישען באראקטער אנגענאמען, וועהרענד זאנטס אונטער דען פערשידענען פאליטישען פאר-טייען זעלבסט בלוטיגע וואהל-געמפפע געפארט וואורדען. אינדעם האט אונגארן זאצואנגען אין לעטצטער שטונדע אויך דיעזען שאנען ברויך גע-רעטטעט. אין דען לעטצטען טאגען וואורדע בע-קאנטליך דאס הויפט דער געמעיטען אפפאזיציאן, נאך אלבערט פאפאני, אין אסבערעני מיט איינעם שטיינרענען עמפאנגען, וואיביא אייניע פערזאנען בעדייטענדע פערלעטעטען ערהיילען. אס טען דיעזעס נון האטטע איינעם מיט דער פארראגעטען אונד טהעטיגסטען מיטגלידער דער רעניערונגס-פארטייא, דער אום דאס פינאנצ-וועזען אונגארניש אדעפערדיגע אלעקסאנדער העגעדיש, איינע נאך טרויריגען עמפ-פאנג צו בעשטעהען, וויא אין זאלבער זעלבסט אין דער געשיכטע דער וואהל-בעוועגונגען אונגארנס גלקליכער וויזע נור זעלבטען פארקאמט. אויס קלוג-זענען בורג ווירד געמילך פאם 2 דיעזעס פאל-געזעס טעלעגראפירט:

דער צור רעניערונגס-פארטייא געהארענדע קאנדידאט דעם ערסטען קלויזענבורגער וואהל-בעזירקעס, הער אלעקסאנדער הענעדיש, דעם געסטען אבערס איינע דעפואזיציאן ביז באנפע-הויזאדענטען גענוגענע פארענערן וואר, איז דער אבערס אום אור אונגארנישע פארטייא, וואורדע אין איינער נאך טויזענדען צעהלענדען מענגע מיט שטימישען בענייטערטען, עליענ-הופען בענייטען. דער צוג בעשטאנד אויס 80 ביז 90 מיט פארהייע געשמקטען פרוואט-עקוויפאטען, ווא אונזער צעמטעט-שטודענט טען נאהען אונטער איינער אייגענע פאהע אין דיעזעס איינעליכע אייגענע טהייל, אללעס זאה רעכט פעסטליך אויס אלליין אלס דער צוג ביא דער זאגענאנטען נאר-אויטצא אנלאנטע, ענט-שטאנד אין אונטערקעננבאר זאגנפעלטען שאן פרוהער פארבעייטעטער שקאנדאל, דער פיר דא שטאט קלויזענבורג טיעף בעשעמענע איז. דער פאבעל נעמליך, דער אן ערווערעטע פלאטצע אויפשטעלונג גענאמען האטטע, עמפפינג דען פראכטפאלען צוג מיט איינעם פורכטבארען שטיי-רענען, מעהר אלס 60 פערזאנען וואורדען טהיילט שווער, טהיילט ליכט פערלעטעט, ווארונטער איך מעהרעען פרויען, מעהרעען טהיילערהעטע אס צוגע שפראנגען אין איהרע אנטס אויס דען ווא-גען אונד פליכטעטען דורך דיא נארטען אונד וויי-נארטען, אום נור איהר הארט בערהאטעס לעבען צו רעטטען, אלעקסאנדער העגעדיש זעלבסט בעליבע גלקליכער וויזע אונטערלעטצט, אבגלייך דרייא פערזאנען, דיא אין דעמזעלבען וואגען זאמען, בעדייטענדע פערלעטעטען דאפאן טרוגען, הענע-דיש ענטקאם נור דאדורך דער דראהענדען געפאהר, אינדעם עס דעם פארטייא-פיעזעס, הערן באק-ראש געלאנג, דיא וואגען-דעקע אויפצורוכטען וועלכע אלס שטיין גענען דיא הערביילענענדען שטיינע דינטע, באקראש זעלבסט יעדאך וואורדע

בייא דיעזער רעטטונגס-ארבייט שווער פערלעטעט. עבענזא ערהיילעטען שווערע פערלעטעטען דער פארטייא-פיעזענען דרי האללע ע.ו. דרי פ.ו. נאר איינע אונד דרי געזא פארקאש, איראעל קעלטע אונד אנדערע הערפארראגענדע פערזאנען, אויך מעהרעע אונזער צעמטעט-שטודענטען ער-היילעטען שווערע פערזאנען, דרי האללע ע.ו. איז אס מונדע שווער פערלעטעט; איין טהייל דער צאל הענע איז איהם אויסגעשלאגען; דרי פ.ו. נאר איינע רעזעלט א קאפ פ.ו. איינע שווערע פערלעטעט, וועהרענד דעם דרי געזא פארקאש איין אונד איינע שווער פערלעטעט וואורדע - הער באקראש האטטע דיא גייסטעגענע ווארט, איינע אויס דעם געזונדעל פעסטעגענען אינד זאלאנע ניכט לאזעלאסען, ביז עס איהם געלאנג, דען באוועיכט איינעם שאנדארס צו איבערגעבען, אויך אנדערע פערזאנען וואורדען פערזאפעט. דאך דער ראהע פאבעל האטטע דען טרויריגען מיט, זיך מיטלערוויילע פאר דעם ראטה-הויזע ציאמגענע צוראטטען, דאס זעלבע פארמליך א בע-לאגען אונד אונטער פורכטבארען דראהונגען דיא פריילאסונג דער פערזאפעטען פערזאנען צו פארדען, דיעזער אויפלוף פאר דעם ראטה-הויזע דיערעטע לענגער אלס דרייא שטונדען, דא דרייא יונגע ליטע, וועלכע דען גאנצען שקאנדאל אנגע-שטיפטע צו האבען שיינען, ווערערהאלט דיא א-געזאמעלטע מענגע צו געוואלט-טהאטע אויפ-רייזען, דיא נעכטערע זינד איינערס עררענט; וועהרענד דער נעכט היילעט דיא שאנדארמערע אונד דאס מיליטער דיא ארדנונג אויפגעבט, דיא שטאטס-אניאלטשאפט האט זאגליך דיא אונטער-זוכען איינגעלייטעט.

איינע צווייטע דעפעטע אויס קלויזענבורג פאם 2 טען דיעזעס מעלדעט; עס איז וועניג האפפנינג פאר האנדען, דאס דרי געזא פארקאש, דער אס איינע שווער פערלעטעט וואורדע, אס לעבען בלייבען וועהרענד דער פראגראם-רענען אס רע-האטע-געבויע וואר דאזעלבע מיליטער אויפגע-שטעללט. אונטער דען פערזאפעטען בעפונדעט זיך אויך אין ערווערעטען דעם פ.ו. מיטארביי-טער דעם איינערס-לינקען בלאטטעס, עללענזען, אויך גענען מעהרעע אונזער צעמטעט-שטודענטען וואורדע דיא אנקלאגע ווענען אויפרייזע ערהאבען, דיא דיעזע דאס פאלק צום שטיינע-ווערפען אויפגע-פארדערט האבען זאללען, דער פרויענעט דער איינערס-לינקען פארטייא דעזערעיא האל-לע, דיא האט ווענען דעם געסטריגען שקאנדאלס אבעראנטקט, דיא געבילדעטערען מיטגלידער דער-זעלבען זאמען זיך פאן איהרע ביהערדיגען פארטייא לאזאנען שאלאסען זיך דער ליבעראלע רעניערונגס-פארטייא אין.

דיא איינערס-לינקען ווערדען נון איינעהען, דאס דיא שטיינע, דיא איהרע אנהענגער אויף דיא רעניערונגס-פארטייא געשליידערט, אייגענטליך דאך אויף איהרע אייגענע קאפע צווייפעלען, דא דיא געבילדעטען מיטגלידער, זיך פאן איינער פארטייא צווייפעלען מוסטען, וועלכע שטאטטע מיט פא-ליטישען גינגען, מיט שטיינען דען זייען עררענען וואללען, דאס זינד מעהר קיינע וואהל-קאפ פ.ו. זאגדערן וואהל-שלאכטען, דאך וויא מאן זעהט, איז דיא רעניערונגס-פארטייא אויס דער אין קלויזענבורג זאבענען שטאטטעגעהאב-טען וואהל-בעוועגונג - שלאכטען בעדייטענד געשטאטטען, באקראש זעלבסט יעדאך וואורדע

דיא פערזאפעטען בייסטליכען פפינגעס-פיערמאגע בראטען דער הייפטשטארט מעהרעע רעכענשאפט-בעריכטען אונד פראגראם-רענען, דיא דער טהעזע-שטאט דעם לענטע דער ביהערדיגע

פארטיא איזט. אין עסטערייך פֿירט נעמליך דיא אפפאזיציאן, דיא לינקע, דען מיטעל איינער ליבע-ראלען פארטיא. וויא נון אים וויען פֿאס 26 טען דיעזעס טעלעגראפֿרט ווירד, פֿאנד אן ערוועהנטעס טאנע אים זעכסטען, אָדער זאָגענאָנטען מאַרע-הילפער בעניקע, דיא וואהל אינטער זאָך, לעב-האַפּטער בעטהיליגונג שטאַטט, וויא דיעס ביזוהער אין וויען נאָך ניע ערוועהט וואורדע. פֿאַן 2890 וואהל-בערעכענען דעס זעכסטען וויענער בעניקער נאכען ניכט וועניגער אלס 2186 איהרע שטימען אב. בעקלאַגענסווערטא אונד בעשעמענד פֿיר דיא רעווענע-שטאַטט ווארען יעדאָך דיא שפּאַנדא-לאַוען אויפֿטרייבן ביא דיעזער וואהל, דיא אינדעס אללע ווירד דיא ראַהע אנט-שעמיטען הערויפֿע-שוואַרען וואורדען, אים 4 אורד נאכמיטאג וואורדע דיא שטימענ-אבנאכע געשלאָסען, ביז נאָך פעסטשטעללונג דעס פּערעהלעטינסעס דער אבנע-געבענען שטימען הארטע מאן פֿאַר דעס וואהל-ראַקאַלע אין פֿאַרטוועהערנדעס, אַנוועהערנדעס פּראַקאַלע, וועלכעס אייגענטליך צו הערען דעס הויכגעפֿאללענען דר פֿאַט א פֿאַרנאכטאַל-טעט וואורדע. דער ליבעראלע קאנדידאט נ'1-בער ערהעילט איינע מאַיאָרעטע פֿאַן 224 שטי-מען, וואבלד דאס רעוולטאט דער וואהל פּערקני-דעט וואורדע, בענאכ זיך פּאַטאַ אונד שאַנערער אין בעלויטונג איינער זאָכטן אַננאַהל אנט-שע-מישער געזונטונגס-גענאָסען אין איהר שטאַטס-האַקאַלע אונד העלמען דאָרט פֿיער פֿלאַטמענדע העדען גענען אללע וועלכע זיך ניכט דער שאַר דער אנט-שעמיטען אנטליעסען וואָללען. גלייכציי-טיג אייפֿערטען זיא איהרען אנט-שעמיטען אַ-האַנג אן פעסט צוזאַמענעוואַהלען, דא ביא דען נעכסט-יעהרגען וואהלען דער אנט-שעמיטעס אונטערהאַבאר זיענען מיסען! — איך אין דער אי-נערען שטאַטט וויענס, דיא בעקאננטליך פֿאַן דר אינאין קוראנדא פֿערטרעטען וואר, פֿאנד דיא דעפּוטירטע וואהל אס 76 טען דיעזעס שטאַטט וואָיאַ דיא פּעל-יעהרגע פֿירנע אונד פּערעהרער קוראנדאס, דער ליבעראלע קאנדידאט דר קאַפּע צו דעסטען נאכפֿאַלער געוועהלט וואורדע, עס וואורדען אים נאנצען 2420 שטימען אבנעגעבען וואָפֿאַן ניכט וועניגער אלס 2144 אויף דר קאַפּע ענטפֿעלען, דער קאנדידאט דער פֿאַרטשטע-פֿירנדליכען גיסטליכקייט, הערד אַבאַרד קאַס-טער זיט זיך, ערהעילט בלאָס 207 שטימען, דיא איבירען וואהל-געטטעל ענטהעלען דיא נאמען וואלטערסקינען, זילבערער, פּאַטטאַ, ניבער אָדער נאַר לוסטיגע שפּריכע אונד היטערע ווערען — אללענפֿאַללס האבען אס 26 טען דיעזעס אין וויען צווייא דעפּוטירטע קאנדידאטען דען זיען דא-

פֿאַן געטראַגען וועלכע ציר ליבעראלען פּאַרטיא געהאָרען אונד דעמאָן פֿאַן יודען. פֿרינדליכער גע-זינגט זינד. — וויא אים וויען פֿירנער געמעלדעט ווירד, האבען דאָרטע מאנאטען ניכט וועניגער אלס 30,000 גולדען הערגעגעבען, אום פֿיר דיא אנט-שעמיטישען קאנדידאטען שטימען צו ווער-בען. דיא 30,000 גולדען זינד וואָהל דאָהן; דיא אנט-שעמיטישען קאנדידאטען יעדאָך זינד טראַטצ-דעס הויכגעפֿאללען, עס איזט אינדעס דיעזע אנט-שעמיטישע האלטונג איינער עסטעריישישער מאג-נאמען אין גלייכעס מאסע באַוווֹהלונג אונד דומס, באַז-וווֹהלונג, דא זיא איהר געלד פּעריגירען, אים נור דען יודען צו שאַרען; דומס, דא יא דיא אנט-שעמיטען שטעטער אויך איבער דיא רייכען מאנאטען הערפֿאַללען אונד זיא אנט-שעמיטישע גאַר ערשלאַגען ווירדען! — דיא מאנאטען עסטער-רייכס ערציעהען זיך אלאז וועלכסט אויף איהרע קאַסטען איינע רייכער-שאַר, דער זיא דעראינסט לייכט צום אַפּפּער פֿאַללען דורפֿטען! — אויך אין פּראַקאַט אס מאַרעוהילפּער גימנאַזיאס ווירד באַוואַהט אונד דומס גענוי, אַלעסליך דער גע-וועהנטען אס 26 טען דיעזעס אין וויען שטאַטטע-האַכשולן וואהלען, אלס אנט-שעמיטישע וועהלער אונד קאנדידאַט מאכער איצוטרעטען, דאס פּאַ-סאַפּערען קאָללעגיאַם פּאַסע יעדאָך דען ענט-שלוס גענען דיעזען נאַררעשען שיל-מיטער, נא-מענס פֿירנע, איינע זאָגענאָנטע דיסציפּלינאַר-אונטערווינג אייגענלייטען, אין דער טהאַט איזט איין זאָלכער שטענקערער ניכט ווירדען, דיא שטעללע איינעס גימנאַזיאַל-פּראַפּעסאָרס צו בע-קליינער, דא ער יא זיינע שילער נור צור קאַהלע ערציעהען ווירדע, וואס דאָך געוויס ניכט דיא אויפֿנאכע איהרענר איינער בילדונגס-אַנשטאַלט זיין קאנן! —

* (קייין אנט-שעמיטיס מוס!) אויס טהאַטש ווירד געמעלדעט: איינער געווענע-נער דעפּוטירטער, דר לעפּאַלד דייטש לענטע דיעזער טאנע היער פֿאַר איינעס עבען ניכט שאַרמ בעוויכטען וועהלער-קרוינע זינען רעכענשאַפֿט-בעריכט אב, דיא אויפֿנאכע וואר איינע זעהר קהלע, עס זנד מיט איהם פֿעלע וועהלער ניכט צופֿערקען, דער גיגור דיעזעס איינזעלענעס ליענט יעדאָך ניכט אים אנט-שעמיטיסמוס, זאָנערען אין דער טהאַטזאכע, דאס דער געווענע אבנעאָרד-געטע דייטש דען נראַסטען טההיל דער צייט ניכט אים פֿאַרלאַמענטע צובראכען, זאָנערען היער צו הווען אים זיינע ארוואַקאטורס קאנצליא פּער-זאָלדן צו לייטען, זיך קאס עס, דאס וועהרענר דער פֿערדאנדלונגען דער וויכטיגסטען לאנדעס-פֿראַנען הערר דייטש נאַר ניכט אים רייכסטאנע וואר, מאן

איזט דאָהער היער ענטשלאָסען, איהם איינען גע-גענ. קאנדידאטען איצוטרעטעלען! — (עס בלייבט אימערען פֿאַרלאַך, אָב אונטער דיעזער אויסרעדע ניכט איין גוט שטיק אנט-שעמיטיסמוס פּערבאַר-גען איזט.)

* (אב וועהען דער פֿאַרע-ה-ריגען יודענפֿירנדיגער רונגען) דיא סיגעטווארער יודען קראוואללע בילדעטען אס 26 דיעזעס דען גענעשטאנד דער פּערהאנדלונג ביא דער קאנגיליכען טאַפּעל, אס 2 טען סעפטעמבער ראַטטעטען זיך נעמליך אין סיגעטוואר גענען 9 איהר אבענדס 200 ביז 300 פּערזאָנען פֿאַר דעס ווירטהשווען צוזאַמען אונד גרפֿענען זאָדאן דיא הייער דער יודען אן וואָיאַ דעס פֿענסטער איינשלונג אונד טהאַרע עטערען צערטרימ-מערטען, ערסט אלס דער שוואהרליכטער אין דיא אייפֿשענדישע ראַטטע שיעסען ליעם, טראַט אָרד-נונג אונד רוהע איין. איינער דער אייפֿשענדישען פּערלאָך דאביא זיין לעבען, מעהרערע וואורדען פּערוואנדעט, דיא אינטערזוכונג ערוועיג, דאס דיא ראַטטע פֿאַן דעס באַרביער אַלבערט קאַלמאַנ-טשי, דעס טשיזענמאַכער יאַהאַן ליעס, קאַוואַר אונד דעס זעלבער-געילפּען פּע-ה-ר אַננעפֿירט וואורדע, אינסבעזאָנער וואר עס דער באַרביער, דער דען אייפֿשטאנד ווירד דיא אויסרעכענשאַפֿט: וואָיאַ איהר אינאַרן! שלאַט דיא יודען ניעדער! פֿאַרוערטט אונאַרן! און ער ערקלערטע דעס אונטערווינגס-ריכטער, דאס ער שאַן ווייט דרייא איהרען מינען יודען ראַ-זרטע אונד פֿאַן נון אן גייע מעהר איינען ראו-רען וואָללען, דער בראַפעסטער געריכטס-האַף שפּראַך דיא דרייא אַננעקלאַנטען דעס אויפֿשטאַ-דעס שולדיג אונד פּעטאַורטהיילטע קאַלמאַנטי צו דרייא איהרען ציכט-הויו אונד זעכס איהרען אַמטס-פּערלוסט, ליעסקאַוואַר צו צווייא איהרען צוכטהויו אונד פֿיער איהרען אַמטס-פּערלוסט, פֿאַן דען אַב-ריגען 15 אַננעקלאַנטען וואורדען נור פֿיר צו צווייא מאַנאטען געפֿעננטס וועגען איינפֿאַכען דיעב-שטאַהלס פּעראורטהיילט, וואָביא איהרען דיא אַנט-טערווינגס-האַפּט אלס שטראַפֿע אַננעקעכענט וואורדע. דיא קאנגיליכע טאַפּעל בעשעמיטע וואָהל אַרעסטירט דער גענאנטען דאס ערסטען רייכטליכע אורטהייל, שפּראַך יעדאָך איך נאָך יא-זעך ראַט און אונד יאַזעס אַב ווי דעס אויפֿ-שטאַנעס שולדיג אונד פּעטאַורטהיילטע אויך דיעזע צו צווייא איהרען צוכטהויו.

* (איינע נבא-ה-נא-ונג לייק) וויא אים פעטעסבורג טעלעגראפֿרט ווירד, איזט אין דער נאכט פֿאַס 21 טען אויף דען 7 טען דיעזעס, אים 1 איהר, דער מאַסקויער עקסטרא-ציג ענטלויזט.

בען, דאס מאן עס היער מיט וואהרהאַפּטען יודען צו טהון האבען! אונד ערסט וועגן מאן איהרע הערליכען געזאנע אנהאַרען סיבאַנדינעס, דיא דער בעריהטע פֿירסטליכע קאַנצלער זיבענדינעס, האט יא פֿיר דיעזע סעקסע, דיא פֿאַן איהם איהרע אייגענטליכע פּערפֿעסען רעהעלס, דיא פּוואלמען (ההילים) אונד זאָנטיגע העכרעאישע דיכטונגען אינס אונגאַרישע איבערזעצט אונד זאָ איינע ארש דייש-סאַכטאַהאייטשען געבעט. אונד נעואנבוכסען געשאפֿען, דא דיא אן דען שטיפּער דער כייסליכען רעליגיאַן ניכט נלוי-בען, זיך ערווארטען נאטירליך דיא סאַכטאַהאייט, נלויך דען יודען, דיא באַלדיגע אַנקלעט דעס וואהרען רעלאָוען-נואל הצדק). זעהר הייפֿע זינגען דיא דאָהער נאכשטעהענ-דען ליעבליכען ווערן:

עירשלים, אונס, איהר, ערשליע אונס יבינער גאדע הימטעלס פֿאַרן אונס אונד זינגע אונס אָה זינגע אונס דען "משיח" דען וואהרען הָאָרם! דער נאַטטעס-דיענסט, דען דיא היימליך אין דער וואָהנונג איינעס מיטלידעס דער סעקסע אבאָרלען ווירד פֿאַן איהרעס סאַכטאַהאייטשען "ראבבי" געלייטעט, דען זיא אים איהרע מיטע וועהלען אונד רעכט הייפֿע וויכטעלן, דאמיט דיא כייסליכען ניכט ערפֿאַרען, וועלכער סאַכטאַהא-אונד דיעזעס הייליגע אַמט בעקליידעט, זאָ איין "ראבבי" אבער דאָך ניע טהאַר, וועלכסט וועגן ער זיין אַמט בערייט ניעדערגעלענס האט, איין שטער-מקסער אויף הויפּט אונד בארט קאַממען לאסען; ער איזט איינע ארש געווייטער נאַטטעס (נוו אַפֿירעס).

אום דיא פּערישערענען כייסליכען צערעמאָניען ניכט מיטמאכען צו מיסען. מיט אום זאָ נאַכערעס אייפֿער אונד איינער פֿירדיקייטס בענינגען זיך יעדאָך איהרע אייגענע פֿייערטאג, דיא אבער נאָן אייגענטליך נור דיא בעקאַננ-טען יידישען שטעטען ווארען.

דען "סאַכטאַה" פֿייערען דיא מיט שטרענגער גע-וויסענשאַפֿטליכעס אלס "רוהע-טאַג"; דאָהער ריהרט אויך דער סעקסע-נאַמע "סאַכטאַהאייטער". וועגן דיא פֿירשאַ אבענד דען ערסטען שטען בעמערקען, דא לענטען דיא יעדע ארבייט אים דער האנד אונד ווערעטען זיך גענען דען "סעקסען" (מרח), אים איהר נעכט צו פּעריכטיגען נון וואורדען דיא "סאַכטאַה-ליכטער" אַננעצנדעס אונד ביז שפעט אין דיא נאכט קאנן מאן דיא סאַכטאַהאייטער הָאָ-רען וויא דיא מיט אַננעוואָהנליכער איינדיקייט יודישע גע-בעט אבנעקען.

דיא דיא סעקסע קיין אַפּפּעטליכעס נאַטטעס-הויו האבען דאָרף, זאָ האבען דיא מיטלידער איהרע אייגענע וואָהנונגס-הייער צו עבען זאָפֿעלען נאַטטעס-הייערען גע-ווייט. אן דער אַפּפּעטליכע (רוה מרח) יעדעס הוועס בעפֿי-דעט זיך נעמליך איינע קליינע אייגענארטיגע פּערטיעפּונג, דיא דורך איינע פֿאַרהאַנג פּערדעקט אים! אן דיעזער פּע-טעפּונג זינד דיא "הייליגע שרופּען" אונד דיא גענען-שטענדע צום בעטען, וויא "טלית", "תפלין" אויזו, זאָרן-פּעלטיג אויפֿבעוואהרט, דיא אייטערע פֿאַרס דעס בעשענס גלייכט נאָן דעם בעשען דער יודען, ניכט נור ערשיינט יעדער סאַכטאַהאייטער וועהרענד דעם געבעטעס אין "טלית" אונד "תפלין", זאָנערען אויך דאס שיקעלן אונד זינגען וועהרענר דעם בעשענס מיט איהם פּערדעקען דען איינדיק צו-מא-

אייפֿשלוס צו ערטהיילען, זאָ בעפֿינדע איך מיך אין איי-נער שווערענען לאַנע, איך קאנן דיעס אַנדערס ניכט, אלס אַנדעס גלייכצייטיג דיא געשטיכט איינער סעקסע צור אַרעטעללונג ברינגע, דיא האַפּטענטליך זאָבאַלד דיא רע-ליגיאַנס-היידיש און נאָן איהר אַפּ אַפּ צור הערשאַפֿט גע-לאַנגט איהר סעקסע ווערען אייגענע אונד דעס יודען-טרומע, דעס זיא, אים געהיימען אָהנעהן אַננעאָרד, זיך אַנשליעסען ווירד, דיעזע סעקסע, דיא "סאַכטאַהאייטער" געמליך, האט נור אין איינען דאָרפֿען דעס סעקלער-אָנדעס און זיבענבירונג איינע אנהענגער, נאמענטליך אבער אין דעם אָרעט באַזאָר-אַפּאַלי, וועלכע זיא דער מאַרשאַ-וואַשטאַהעל-אָרוואַהעלערע שטראַסע געלענען אייזט איין טההיל דער בעפֿאַלקערונג דיעזעס אָרעט אים רעפּאַרירט, איין טההיל נעקאַט צו דען אויטאָריען אונד איין דריטטער טההיל ענדליך צור געווייטע אַוירטען קריכע." אונד אונטער דיעזען דרייא גלויבענס-גענאָסענען שאַפּטען אַבנען דיא וועניגע "סאַכטאַהאייטער", אים יעדער ערפֿאַללונג אים דעס ווענע צו געהען, געהאָרען דיא אייגענען מיטלידער דער סאַכטאַהאייטער-סעקסע איי-סעקליך דער איינע אָדער דער אַנדערען דער ערוועהנטען גלויבענס-גענאָסענשאַפֿטען אן; זיא בעוויכטען, אום יעדען פּערדאַכט פֿאַן דאָך פּערנע צו האַלפֿען, דיא קורכע; אַלליין אין וואָהליכקייט בליעבען זיא דאָך פֿיר זיך אבנעגעשלאָסען דיא זיא אין איהרען קרוינע איהרע אייגענע רעליגיאַנען געבוייטע אונד זאַטונגען בעקאַכטעטען, אן דען כייסלי-כען פֿייערטאָנען ווסען יעדאָך דיא סאַכטאַהאייטער, זאָ ווייט דיעס אָהנע איינע פּערדאַכט צו ערדענען, נור איינער וויא מאַגליך וואר, פּערן פֿאַן דער קורכע צו בליי-

אבנעאָרדנעטע פעטער בוש באך זינגען רע-
כענשאפט. בעריכט אב; אין דער פראנצשארט
שפראכען דער ביהעריגע אבנעאָרדנעטע, נעמליך
קאָמפּונקאַצאַנס. מיניסטער באַראַן נאָרעל ק ע-
מ ע ג אַ אונד זיין געגענט קאָנאָרדאט דער אייסערסט.
לינקע אנטאן טאָמאס א; אין אלט-אַפּען ענד-
ליך שפראך דער ביהעריגע אבנעאָרדנעטע דר'
אלעקסאָנדר אָרסאָגה. מיטגלידע דער ליבע-
ראלען פארטייא. דאס מאן וואָרל דאס פראַראמטער דער
פערשידענע פארטייאָן אָהנדין בערייט צור גע-
ניגע קעגנא, זאָ וואָללען וויר אים דען דערען נור
יענע שטעללען קורץ הערפּאָהעבען, דאס פּע-
ציעל פיר אונס יודען פּאָן בעזאָרערס אינ-
פערעסעט זינד.

פעטער בוש באך זאָטע אינטער אי-
דעים: מאָן האָט געגען מיך דאס פּערלימונג אים-
געשפּרענגט אלס העסטע אַיך צווישען דען אינ-
צעלען קאַפּעסטיאָנען אַינען אונטערשייד גע-
מאכט; יא, באַוויליגע מענישען בעהופּעטען זא-
גאָר, דאס אַיך מיך דעם געניגט וואָרל, מינערוויס
שלאָסען העסטע דאס אַנטשעמטימס אַנגע-
דיעזע פּערלימונגען אַינפאַך מיט ענטשידענהייט
צוריקצו-וווּיען; מיין נאָצעס לעבען בילרעט אַינע
דייע פּאָן בעוווּיען געגען דייעזע באַוויליגע בע-
הופּעטונג. אַיך עהרע אונד שטעצע יעדען עהרליכען
מענשען וועלכער רעליגיאָן אַימער ער אַנגעהאָרט.
געגענען פּעראַכטע אַיך יעדען באַזען מענשען
זעלבסט וועגן דייעזע זיך צו מינער קאַפּעסטיאָן
בעקעננט; דאס אַיזט מיין גרונד-זאָטן, אונד אין
דייעזע זינגע האַבע אַיך אַימער געהאָנדעלט, אונד

ווערע אַיך אין צוקונפּט האָנדעלען!
באָראַן קעמני האָט פּלאַס דאס רע-
גערונגס-פּאָליטיק אַיך דעם געביעטע דעם אַיזענ-
באהג אונד פּערקערס. וועווענס ענטוויקעלט אָהנע
דאס יודענפּראָגע בעריוהרען. — זיין געגענט קאַנ-
דיאט אנטאן טאָמאס א; זאָטע יעדען אונטער
אנדערס; אַיך קעגנע און אונגאָרן קיינען אונטער-
שיידע צווישען נאַציאָנאַליטעטען אונד קאַפּעסטיאָ-
נען. אַיך האַלטע פּעסט און יענעס טהיילע דעם
פּראַראמטער דער אייסערסט-לינקען וואָרן דאס אינ-
בערשיקטע פּרייהייט אונד גלייכהייט פּראָללע
געפּאָרדערט ווירד!

דר' אלעקסאָנדר אָרסאָגה דער אַיך
אלט-אַפּען אַיך צאהלרייכע יידישע וועהלער בע-
ריקויטונגען מיטטע, שפּראַך זיך אַיבער דייעזען
פּונקט עמוואָס ווייליאָפּענער אים; ער זאָטע: "אַיך
ווערע דאָהין ווירקען, דאס יעדע רעליגיאָן
דאס פּרייהייט ווען גלויבענס אונד דער הערריס ער-
וואכענענען געפּהילע געזיכערט בלייבע! אונגאַרן
מוס אַיך פּערנער יענען גלעצענעדען רוף בעוואָה-

דען וועלכען עס יאהרהונדערטע הענדלך דורך זינגע
רעליגיאָנע טאַלעראַטען גענאַסען! — אלס טרייער
גלייכער אַיך קאָנאָאָלישען רעליגיאָן בין אַיך
שפּאַלין דער דערען פּערזאָנלעכע ווי אַיך אַיך
דאס פּאַטראָטיש געזונטע גייסטליכקייט. אַלליין
עבען פּאָן דעם היפּט. גרונדזאָטע מינער קאָהא-
לישען רעליגיאָן אַיזענעהר, נעמליך פּאַס גרונד-
זאָטע דער נעכסטע-לעבע מיס אַיך מיך מיט
אב בוש אַיך פּאַן יענער פּערנעכענענען שטרא-
מינג אַבוערנען וועלכע אַינען טהייל אונזערע
מיטברוגער, איהרעס: גלויבענע וועגען, דער
פּערפּאָלונג אַיזעלעפּעטער ווי דעם פּאַר קורצעס
און אַיזענע אַרשען מיט אונזערען יידישען
מיטברוגערן ליידער געשעהן אַוונט! און אַיזעס
רעכטס-שטאַט דאָרף עס ניכט געוולדעט ווערען,
דאס יעמאַנד "וועגען זינגע גלויבענס" אַיך זינגע
לעבען אונד אין זינגע אַיזענעס העפּאָהערעט
דער אַיך זינגע רעכטען אַיזענענען בערשיקט
ווערען! אים נאָמען דער ערהאַבענען גרונד-זעטע
דער פּרייהייט אונד דער רעכטס-גלויכעוויס וויא
אַיך אים נאָמען דער קאָנאָאָלישען רעליגיאָן מיס
אַיך געגען אַיך זאָלך שטרעפּליכעס טרייבען פּיער-
ליכט פּראָטעסטירען! — דייעזע גרונד-זעטע האָט
מיר אַיך פּרייהע זינגען אַיך אַיזענענען גייסט-
ליכער אַיזע הערען געפּראָגט, דאס מיר דען אַיך
פּיר מיין נאָצעס לעבען אלס ריכט-שטר דייענען
ווערען!"

פּערשידענע נייאָגיקייטען.

* (א ל ס ו ו א ה ל ט א ג ע) וואָרדען ביז
יעצט פּאָלענדע פּעסטגעזעצט: אַם 18-טען יוני
ווערען וועהלען: דאס שטערטע בודאַפעסט, גראָס-
וואָרדיין, פּינפּקורבען, פּאַנשאַיאָ, וועספּירס, דעכ-
רעץ, אַברוד, באַניא, ניוואַטין, אַהודו, באַאָראַמני,
קרעמניץ, קאַרלסבורג, עפּשי-סט-אָדער, סאַר-
וואַש; פּערנער דאס קאַמטאַר, אַראַה, פּעסכאַ-
אַבוי, טאַראַ, באַראַניא, נאַטאַר אונד קיש-האַגט,
האַגט, טאַלאַ, טאַראַ, אַראַניאַש, באַריש, באַטש-
באַראַג, סאַבאַלש, וועספּירס, אַרווא, אַלשאַ-ע-
הער, ווייסענבורג, ניוואַ, טאַראַ, אַהודו, אַראַמ-
סעק, שאַרש; אַם 14-טען יוני: דאס פּאַרעט
אַראַ, גראָס-קיקנא, ניוואַה, פּאַומע, טשאַ-
גאַר, יאַם-בערעני, טעמעשוואַ, סאַמאַש-אויואַר,
מאַקו, פּאַטאַ, העררמאַנשטאַרט; פּערנער דאס קא-
מיטאַטע טעמעש, זאָהל, טאַראַנאַל, טשאַנגאַר,
אויזענבורג, העוועש, טשאַר, זאַל, קלינג-קאַקעל-
בורג; אַם 15-טען יוני: דאס שטערטע צענערי,
שטחולווייסענבורג, גראָן, האַדמעז-וואַשאַרעהל,
ערלו, באַיא, זאַמבאַר; פּערנער דאס קאַמיטאַטע

פּעסט, גראָן, הונגאַר, קעכען. — אַם 16-טען יוני:
דאס שטערטע טענעדן, קאַשו, ראַב, בעקעש-
טשאַבאַ; פּערנער דאס קאַמיטאַטע ראַב, יאַם-
נאַדיקונ-אַלנאַט, קאַלאַש, קראַשו, סאַרעני, בע-
קעש, מאַראַטאַש, בערענאַ, טרענטישין, אונגאַר -
אַם 17-טען יוני: דאס שטערטע קלויזענבורג, דיאַנ-
דיאַש, נאַרד-קאַראַש; פּערנער דאס קאַמיטאַטע קאַ-
מאַרן, מאַראַש, טאַראַ, טשאַר, זאַפּס. — אַם 18-
טען יוני: דאס שטערטע גראָס-בעשקעוועק, פּעלער-
האַזאַ, האַלאַס, קעטשקעמעט; פּערנער דאס קאַמי-
טאַטע בעסטעיע-נאַטאַר, גראַקעלבורג. — אַם
19-טען יוני: דאס שטערטע אַיזענבורג, סאַבאַראַקאַ -
אַם 21-טען יוני: דאס שטאַרט מאַראַש-וואַשאַרעהל.
— אַם 22-טען יוני: דאס שטאַרט טעמעש.

* (ק א נ י ג ל י כ ע ו ו א ר ט ע י) זינגע
מאַיעסטע דער קאַנגו וויילעט זייט 31-טען מאי אַיך
אַרענבורג, ביא וועלכער פּערנאַלסאָנג ציר בע-
גריסונג דעם מאַנאַרבען אַיזענער אַנדערען אַיך אַיזע
דעפּוטאַצאַן דער יידישען געמיינדע ערשינען וואַר,
און וועלכע דער קאַנגו פּאַלענדע וואָרטע ריכטעטע:
"ווייזן זא פּערזיכערט, דאס זיך מינע קאַנגליכע
גאַרע אונד מיין שוטיץ אַיך אַללע קלאַס-
עס ען מינער פּאַלקע, אָהנע אַיזענערשייד דער
קאַפּעסטיאָן, אַיזענעס! אַיזענע אַיך נון דען אַיז-
הרוק איהרע טרייען אַהנענענליכקייט געדינג אַיז-
גערהע ווינעש אונד ער וואַרט עס אַיך עבען.
זא אַיזענעס! דאס דער פּיערע אונד דאס ברי-
דערליכע אַיזענראכט און אַיזענעס קרייזע
שטעטס אַיזענעס ערהאַלטען בלייבע, אונד דאס
אַיך איהרע גלויבענס-גענאַסען דאס פּריכע אַיז-
רעס פּלייסע מיט דען דורך דאס געזעטע
געוואָהרליכעטען רעכטען אונטערשטאַרט גע-
ניעסען מאַנען!" — דייעזע וואָרטע דעם ערהאַבענען
מאַנאַרבען בייטען אונס דאס נאַראַניע פּיר דען אל-
לערהאַכסטען שוטיץ געגען אללע פּיערע דאס ליי-
דער זייט לעטצענען יאָרען, נור זי היינט געגען
זייען אונד וועמעס אַיזענעס אַיזענעס! אַיזע זינגע מא-
יעסטע ערמאַהנטע דאס יידישע געמיינדע צו אַרענ-
בורג גלייכצייטיג אַיך צור ברודערליכען אַיזענראכט
"אַים אַיזענען קרייזע, וועלכע פּאַן אללערהאַכט-
טער זייטע אַיזענענענע מאַהונג געוויס דאס דאַנק-
באַרע געהערציגט אונדער אללער פּערדיעט!

* (א ג ט י ס ע מ י ט ש ע פּ ר ע כ ע)
היינט געגען דען קראַנס פּרינצען,
דאס אַנטשעמטיגע נעהען און איהרער פּריעהייט
זאָ ווייט, אַיך דען נאָמען זינגער האָהייט, אונזערעס

* אין פּאַלע אַיזעס אַנליעזאָמען פּערזעהענס אין
דער דוקעוויאַ אים דער פּאַריגען נוסטער וועגענעליע
צון. דאס רעדאַקצאַן.

זעהר וואַהרשיינליך, דאס וואַרט אַפּענליך צום יודענ-
טהומע אַיזענראטען, דאס דער אַיזענעס פּאַס כריס-
טענשומע צום יודענשומע אין דער טריקיא נעשטאַפּעט
אויז. אַיך דאס אַיזענער דעם "סאַבאַסחויאַניסמוס", דער
ענדליך דאָך נור אלס אַיזע "כריסטיאָנע קעסע" בעפּראַכ-
טעס וואָרדען, דירשען ביים אַיזעס אַשולאָס און דאס
ווענעסחוס קיינע שוועריקייטען געפּונען האַבען.
דאָך וואַר, וויא נעקאַט, נור דער אלטער זאָהן יי-
נער מוסטער אַסתר נאָך קאַנסטאַנטינאָפּעל געפּאַלנט ניכט
זאָ דער ייזענער, דער אַיך דער גראָס-וואָרדינער תלמוד-
שולע זאָלע פּאַרשטרעטע געמאַכט אונד פּיר דאס יידישע
לעהרע זאָ זעהר ערליכעס, דאס ער עס פּאַרצאָג, נאָך פּאַ-
לען צו פּליכטען, וואָ ער אונטער דעם נאָמען "ר' דוד הרק"י
אונטער דען נעלערשען תלמודיסען אַיזען אונטערזאָהל-
כען רוהע ערלאַנגטע. זיין זאָהן ר' שמואל קאַס נאָך זענען
בירגען צוריק אונד ווירקע אים געהיימען, אללע נאָך פּאַר-
האַנדירען סאַבאַסחויאַניסמוס פּאַרשטענע פּיר דאס יודע-
טהום צו געווינען. דאָך אים יאָהרע 1750 וואָרדען דאס
סאַבאַסחויאַניער ווידער פּאַן אַיזעס האַרשען שלאַנג גע-
טראַפּעט. דאס קאַזיערן באַריא טהעריאַ וואַר בעקאַנגט
ליך אַיזען זעהר גלויבענס-אַיזענע מאַנאַרבין. זא אַנדערע
קאַפּאַלישע מאַנגע דען סאַבאַסחויאַניער, אום אַיך אין
דייערע רעליגיאָן זא אונטערריכטען. דאס דאס סאַבאַסחויאַניער
זיך יעדאָך דען ווויזונגען דער מאַנגע ניכט פּיענע אונד דע-
רען פּיערשענען ניכט אַנהאַרען וואָללען, דא וואָרדע דאס
"מיליטער-מאַכט" צו הילפע גענאַמען. מאן פּראַטעט אַלס
דען אונטערליכען סאַבאַסחויאַניערן דאס קאַפּאַלישע לעהרע
גלויכאַם מיט דעם "באַיאָגעשע" אַיך אונד דייעזע מעשהאַדע

פּאַלליעמאַן.

אויס מיינעס טאַגע-בוכע.

פּאַן דר. סאַמעל סטאַסני.
(15טע פּאַרשטעצונג.)

אום ווייטערען פּערילדיגע לויפטע דייעזע קנדיכ-
הערציכע לייע וויא פּאַלעס:
"וואַן ווירט דאס אַיך דאָך זענען,
אום פּרייהייט אונס צו ששענען?
לאס אַיך קאַסטען באלד אונד שנעל,
דאס דאס פּינסטערניס ווערע העלל!
מיש! מיש! זעסע וועגען,
וואַן קאַסטע דאס, אונס ערלאָנען!
מיש! מיש! קאַסטע דאָך באלד,
דייער האַררען וויר, זינג אונד אלס!"

פּעשטי סימאָן, דער דאס סעקסע מיט הילפע זינגער
געלייכעטען נאַטשין אַסתר דעם יודענשומע אַיזענער נאַהער
בראַכטע, וואָללעט נון דאָהין ווירקען, דאס דייעזע גלויבע
אַיך דאס שטאַטליכע אַנערקענונג ערהאַלטע אונד אין
דאס רייע דער אַיזענען וועלכטשטערדיגען קאַפּעסטיאָנען
אויפּגעמאַטען ווערע, און וועלכעס פּאַללע דער סאַבאַ-
סחויאַניסמוס נאַטירליך אַיך צאהלרייכערע אַנהענגער פּיערען
ווירד, אלס דעם ביהער געשעהן, דאס וואַר. פּאַן עווינען
פּערפּאָלונגען בעראַדעס, איהרע רעליגיאָן נור היימליך
אַיבער דורשטען!
דאָך דייעזע האַפּענגט אַיזען ערשטאַרונג דעם
"סאַבאַסחויאַניסמוס" נינג ליידער ניכט אין ערפּלונג. אים